

УДК: 330.341.1

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЮ ДОСВІДУ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

Здір В.А., аспірант КНЕУ імені Вадима Гетьмана,
Черкаський державний бізнес-коледж

Обоснована актуальность реализации стратегии инновационного развития в экономике Украины. Охарактеризованы инновационные приоритеты развитых стран. Определена главная идея стимулирования инновационной деятельности Украины.

Ключевые слова: инновационная активность, конкурентоспособность экономики, реализация инновационной модели, активизация инновационной деятельности, стратегия инновационного развития, стимулирование инновационной деятельности.

The actuality of realization of innovative development strategy in Ukrainian economics is grounded. Innovative priorities of the developed countries are described. The main idea of stimulation of innovative activity of Ukraine is defined.

Key words: innovative activity, competitiveness of economics, realization of innovative model, promotion of innovative activity, strategy of innovative development, stimulation of innovative activity.

Проблема та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. У сучасних умовах економічний розвиток неможливо уявити без розвитку інноваційного, особливо урахувавши негативний вплив на економіку країни світової економічної кризи. Становлення країни як високотехнологічної конкурентоспроможної держави неможливе без впровадження новітніх конкурентоспроможних технологій.

На сьогодні в Україні рівень інноваційної активності, впровадження інновацій та відтворення ринкового сегменту виробництва інноваційної продукції залишаються недостатніми для забезпечення інноваційного прориву національної економіки.

У таких умовах стрижнем сучасної української моделі конкурентоспроможності економіки має стати реалізація інноваційної моделі структурної перебудови економіки, а в подальшому – реалізація цієї інноваційної стратегії розвитку економіки.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми розвитку інноваційної діяльності національної економіки отримали широке висвітлення як у зарубіжних, так і вітчизняних наукових працях. Для розуміння сучасних тенденцій і проблем розвитку інноваційної діяльності велике теоретичне і методологічне значення мають роботи Г. Андрощука, В. Геєця, В. Полохала та багатьох інших.

Для здійснення структурної перебудови економіки за інноваційною моделлю необхідно, перш за все, переорієнтувати державну політику з фінансової донорської підтримки окремих підприємств і галузей виробництва на створення привабливих умов і середовища для інвестування інноваційної діяльності та розповсюдження інновацій у всіх секторах вітчизняної економіки.

Постановка завдання. На сьогодні діяльність Уряду спрямовується на забезпечення стабілізації роботи підприємств реального сектору економіки в умовах кризи, насамперед тих галузей, які відчували найбільший її вплив, надання їм державної підтримки, в тому числі шляхом проведення ефективної політики енергозбереження та підвищення технологічного рівня.

У таких умовах стратегічно важливо забезпечити залучення інвестицій та впровадження інновацій у ці сфери економічної діяльності України з одночасним стимулюванням розвитку внутрішнього ринку, підтримкою економічного розвитку регіонів країни.

Реалізація вищезазначеного створить сприятливі умови для активізації інноваційної діяльності всіх учасників інноваційного процесу "ідея – дослідження – виробництво – реалізація" в Україні; стимулювання інтеграції вітчизняних підприємств до реалізації міжнародних проектів високотехнологічного виробництва. Стратегія інноваційного розвитку України має стати тією основою, яка дасть змогу забезпечити вдосконалення системи генерації знань, формування цілісної інноваційної інфраструктури та системи трансферу технологій, підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю, стимулювання попиту на інновації.

Метою даної статті є висвітлення напрямків активізації стратегії інноваційного розвитку економіки України.

Основними завданнями даного дослідження є:

- висвітлити стан інноваційної діяльності національної економіки;
- визначити сценарій реалізації інноваційної стратегії розвинених країн;
- довести необхідність використання Україною досвіду щодо реалізації стратегії інноваційного розвитку розвинених країн.

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. Удосконалення економічної системи України на інноваційній основі, вироблення сценаріїв сталого розвитку економіки і промисловості на основі широкого використання інвестицій та інновацій має відбуватися з використанням кращого зарубіжного досвіду, адекватного сучасним викликам і проблемам розвитку вітчизняного політичного і економічного процесів з урахуванням необхідності вирішення коротко-, середньо- та довгострокових завдань національного рівня.

Як показує досвід розвинутих країн (Ірландія, Фінляндія, Ізраїль, США, Корея), для здійснення структурних перетворень і технологічної модернізації економіки країнам життєво необхідний перехід від принципів ринкового догматизму до використання моделі регульованої ринкової економіки з високою часткою прямого і непрямого державного впливу, що припускає розробку відповідної інвестиційно-інноваційної політики, суть якої складається у виробленні і реалізації системи пріоритетів, створенні механізмів і конкретних заходів, що забезпечують формування національної інноваційної системи [2].

У той же час, не можна забувати про ефективне нагромадження основного капіталу як "матеріальної основи" здійснення високопродуктивної інвестиційної діяльності на рівні корпоративних структур. Наприклад, однією з основних причин сталого економічного росту чеської економіки є зростання норми нагромадження основного капіталу. Важливим фактором також є ефективне використання капіталу завдяки усуненню держави від прийняття інвестиційних рішень і використання ринкових критеріїв під час здійснення інвестицій. Показовим є приклад Чехії, де відбулося поступове зменшення втручання держави в перерозподіл ВВП – з 39,3% до 35,9% протягом 1993–2002 років [9].

Провідні держави світу обрали стратегію підтримки високотехнологічного експорту. Беручи до уваги кращий зарубіжний досвід (Фінляндії, Південної Кореї, Китаю, а також окремих країн СНД – Росії, Казахстану та інших), для забезпечення високої ефективності державних гарантій необхідно спрямовувати їх на оптимізацію діяльності експортерів, передусім, високотехнологічної продукції, а не створювати для них "парникові" і демпінгові умови роботи на світовому ринку, що заважає ефективній конкуренції. Тому при наданні державних гарантій за експортними кредитами слід уникати тривалої і бюрократизованої процедури, що вимагає великої кількості узгоджень між органами виконавчої влади, підприємствами-експортерами, банківськими структурами [1].

На основі аналізу абсолютних показників і динаміки витрат на підтримку експорту в зарубіжних країнах можливо рекомендувати довести щорічні бюджетні асигнування на фінансову підтримку українського експорту до 0,3% від обсягу ВВП, розрахованого за підсумками року, який передуює ухваленню держбюджету. Рекомендований показник обчислений як середня для 22-х країн питома вага (частина) чистих державних витрат на сприяння експорту в доданій вартості обробній промисловості [4].

Практика більшості країн, що проголосили здійснення високотехнологічного прориву і формування інноваційної економіки, вказує на необхідність реалізації таких складових:

- активну та всебічну підтримку державою, спеціальними та регіональними органами влади новостворених інноваційно-орієнтованих структур та їх потенційних утворювачів;
- розробку альтернативи відтоку висококваліфікованих фахівців з країни, оскільки високий рівень "відтоку мізків" унеможлиблює побудову високотехнологічної економіки;
- створення ринкових механізмів, що роблять розвиток науки і впровадження її досягнень економічно вигідними, оскільки інноваційні тенденції не можуть бути сформовані лише централізованим рішенням;
- заохочення прямого співробітництва із закордонними науково-дослідними установами;
- залучення іноземних інвестицій для стимулювання розвитку сфери венчурного фінансування інновацій. Формула "високий ризик – високі технології – високий рівень життя" стала гаслом для всіх країн з розвинутою економікою. Бурхливе зростання нових напрямів виробництва, таких, як виробництво персональних комп'ютерів, виявилось можливим переважно за участі венчурних інвестицій;
- сприяння активному розвитку і функціонуванню малого інноваційного підприємництва, що є мобільнішим, більшою мірою спроможним до оперативної розробки й впровадження нововведень у виробництво;
- створення умов сполучення елементів інноваційної інфраструктури та великих наукових і освітянських центрів;
- сприяння залученню внутрішніх та іноземних інвестицій до науково-технічної сфери шляхом створення сприятливого податкового клімату [5].

Шлях інтеграції України до Євросоюзу вимагає наближення національної економічної системи до систем країн ЄС, що призводить до необхідності запровадження інноваційної моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову. Утвердження інноваційної моделі розвитку національної економіки призначене забезпечити її конкурентоспроможність та перехід до сталого розвитку, а тому поступово стає імперативом державної політики.

Проблема забезпечення конкурентоспроможності актуалізувалася в ЄС ще з часів активного включення держав-членів в об'єднанні процеси зі створення валютного союзу і введення спільної валюти.

Пріоритети конкурентоспроможного розвитку ЄС на наднаціональному рівні полягають у:

- створенні умов для прискорення темпів економічного зростання та підвищення конкурентних позицій за рахунок глобальної конкурентоспроможності та максимального використання переваг єдиного ринку;

- розвитку трансєвропейських мереж;

- розвитку наукових досліджень та технологій;

- економіці солідарності;

- трансформації суспільства за рахунок нових технологій (інформаційне суспільство, біотехнології, аудіовізуальні технології);

- інтеграції систем вищої і професійної освіти;

- перетворенні економічного зростання в створення робочих місць;

- здійсненні інвестицій в освіту;

- поступовому переході до економіки, заснованої на передових наукових знаннях;

- децентралізації та розвитку ініціативи;

- скороченні розриву між темпами зміни пропозиції та відповідним пристосуванням попиту [5].

Що до розвитку підприємництва та конкурентоспроможності, ЄС були визначені такі напрями зосередження зусиль ЄС щодо покращення конкурентних позицій та розвитку підприємницького середовища:

- розвиток освіти для підприємницького суспільства;

- нові вимоги до освіти, програм перепідготовки та створення робочих місць;

- доступ до фінансових ресурсів та сприяння інноваціям;

- доступ до науково-технічних та інноваційних розробок;

- покращення виконання функцій державними органами (адміністрування);

- створення сприятливих умов для зайнятості та покращення умов праці.

Застосування нової парадигми дозволило національним урядам і ЄС ефективніше сприяти розвитку підприємств через відповідну конкурентну інфраструктуру, на відміну від попереднього курсу підтримки корпоративних або галузевих переможців. Таким чином, глобальна лібералізація разом з національними регуляторними реформами зумовила виникнення більш складної і "галузево нейтральної" політики конкурентоспроможності ЄС [1].

Важливим етапом розвитку конкурентоспроможності ЄС з погляду її інноваційності стала стратегія, яка склалася з чотирьох основних стратегічних напрямів:

- підготовка переходу до економіки і суспільства знань шляхом формування політики, яка сприятиме розвитку інформаційного суспільства і політики щодо наукових досліджень і розробок, а також прискорення структурних реформ для конкурентоспроможності та інновацій і завершення формування внутрішнього ринку;

- модернізація європейської соціальної моделі, інвестування в людський капітал і посилення соціальної згуртованості;

- підтримка сприятливих перспектив зростання через відповідне застосування макроекономічних інструментів;

- врахування впливу цієї політики на навколишнє середовище.

Головна ідея стимулювання інноваційної діяльності полягає у переосмисленні умов конкурентоспроможності в рамках розвитку "економіки знань", яка створюватиме вищу додану вартість і, водночас, підвищуватиме продуктивність основних факторів виробництва при одночасному покращенні функціонування спільного європейського ринку; підтримці підприємництва; зміцненні стабільності макроекономічної системи і посиленні соціальної згуртованості при дотриманні принципів сталого розвитку [2].

Стратегія інноваційного розвитку має відповідь на основні конкурентні виклики, з якими стикається економіка ЄС в період прискореної глобалізації і динамічних технологічних змін. Ці тенденції вимагають від ЄС більшої відкритості змінам і означають, що ЄС повинен бути готовим переглянути й перебудувати традиційні інструменти:

- розвитку економіки знань, в якій традиційні основи зростання продуктивності витісняються знаннями, інноваціями, людським капіталом і потужними мережевими структурами, що обумовлює відмінні способи створення вартості порівняно з матеріальними формами капіталу;

- значної зміни балансу глобальних конкурентних сил за рахунок підвищення частки світового виробництва в азієських та інших країнах, які розвиваються;

- глобалізація, розвиток нових технологій та інтеграція у глобальну торговельну та інвестиційну систему країн, що розвиваються. Це призводить до необхідності корегування моделі міжнародної спеціалізації і стимулювання зрушень до нових сфер діяльності;

- посилення тенденції до делокалізації економічної діяльності, що є наслідком розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), руйнування географічних бар'єрів, що призводить до зростання спеціалізації, фрагментації та територіального розосередження виробничих ланцюгів між країнами з метою пошуку найбільш продуктивного їх розташування;

- розширення розриву між розвитком ЄС і його основних конкурентів – наприклад, економічне зростання, рівень зайнятості, рівні продуктивності і життя в ЄС є нижчими, ніж в економіці США;

- посилення тиску на енергетичні та інші ресурси внаслідок зростання глобального попиту, що обумовлює вищі екологічні витрати і вимагає дій в напрямку покращення екологічної ефективності економіки як на внутрішньому, так і на багатосторонньому рівнях;

- демографічних змін, спричинених старінням населення, які мають значний вплив на довгострокове зростання ЄС і порушують стабільність програм державних витрат в ЄС. За оцінкою Єврокомісії, у 2050 році ЄС створюватиме лише 10% глобального ВВП, у порівнянні з 18% у 2000 році. Якщо зниження темпів поповнення робочої сили не буде компенсоване зростанням продуктивності, то прогнозується зниження темпів зростання в ЄС лише до близько 1% до 2040 року.

Вважається, що найбільш важливими в економічній сфері цілями стратегії є підвищення рівня зайнятості серед осіб працездатного віку (з 61% у 2000 році до 70% до 2010 році); реального ВВП на рівні до 3% на рік; зайнятості серед робітників віком 55–64 роки (з 38% до 50% у 2010 році); витрат на НДДКР (з 2% до 3% ВВП до 2010 року) [8].

Необхідно зазначити, що перша фаза реалізації стратегії інноваційного розвитку допомогла отримати наступні ключові досягнення:

- по-перше, перенесення стратегічного мислення на інструменти політики на європейському рівні, включаючи директиви, програми ЄС, плани дій і рекомендації;

- по-друге, розробка інструментів в напрямі сталого розвитку;

- по-третє, запровадження основних інструментів реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Також запропоновано нові напрями та інструменти для підвищення конкурентоспроможності економіки ЄС, які використовує стратегія інноваційного розвитку. Зокрема, Єврокомісія розробила дві головні програми фінансування на період 2007–2013 років – 7 Рамкова програма досліджень, технологічного розвитку і демонстрації (РП7) (бюджет якої складає 50,5 млрд. євро) та Рамкова програма конкурентоспроможності та інновацій (СІР) (3621,3 млн. євро).

Для реалізації стратегії інноваційного розвитку було створено Європейський інститут інновацій та технологій (ЄІТ) (Європейський Парламент підтримав Регламент про заснування 11 березня 2008 року). Це стало одним із наймасштабніших проектів у контексті нової освітньо-дослідницької політики ЄС, і, зокрема, втілення принципу "трикутника знань" (освіта – дослідницька діяльність – інноваційне виробництво).

На найближчі роки (до 2013 року) Інститут отримає з бюджету ЄС понад 300 млн. євро. Робота ЄІТ спиратиметься на діяльність "Спільнот знань та інновацій" – довгострокових партнерських консорціумів між університетами, дослідницькими організаціями та бізнесовими компаніями. "Спільноти" працюватимуть на базі ЄІТ, однак матимуть високий рівень автономії. У них також зможуть взяти участь освітні, дослідницькі чи бізнесові структури країн з-поза меж ЄС [7, с. 84–86].

Висновки та напрям подальших досліджень. Досвід розвинутих країн показав, що для реалізації стратегії інноваційного розвитку України, для збереження унікальної соціальної моделі в умовах зростання глобальної конкуренції, технологічних змін, загострення екологічних питань та старіння населення в першу чергу необхідно:

- визначити фінансові основи для виконання стратегії інноваційного розвитку;

- коригування бюджету, що посилює інвестиційні програми країни, розроблені для досягнення інноваційних цілей;

- здійснити пріоритетну орієнтацію структурних фондів на забезпечення виконання стратегії інноваційного розвитку, їх спрямування на інвестиції, що стимулюють інновації і НДДКР як ключові чинники розвитку економіки знань, сприяння реалізації соціальної та екологічної реформ;

- відобразити інноваційні цілі в інших ключових сферах політики України – конкуренція, промислова політика і політика в сфері НДДКР.

З метою створення в Україні найбільш привабливого місця зосередження інвестицій, зайнятості та підприємницької діяльності стратегією інноваційного розвитку необхідно забезпечити відкриті та конкурентні ринки всередині країни та поза його межами (в тому числі усунення перешкод для конкуренції в енергетиці, сфері телекомунікацій та фінансових послуг), вдосконалення інфраструктури, реформування механізму державних закупівель тощо. Крім того, має бути здійснена реформа політики державної підтримки інновацій, НДДКР, венчурного капіталу, особливо щодо малих і середніх підприємств (МСП).

Водночас, передбачено значно активізувати зусилля України щодо збільшення витрат на НДДКР, сформувати дієві стимули для приватного бізнесу в сфері фінансування НДДКР, створити середовище, сприятливе для зростання приватних інвестицій в наукові дослідження, інновації.

Таким чином, Україна визначає знання найважливішим своїм ресурсом і перспективи майбутньої конкурентоспроможності своєї економіки, що залежать від інноваційного розвитку економіки, що передбачає активізацію інвестицій в знання та інновації, зростання продуктивності, розвиток людського капіталу та посилення наукової та технологічної бази промисловості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vienna Region. Opportunities. Vienna Business Promotion Fund, ECO PLUS. – Vienna, 1997. – <http://www.wvff.gv.at>, <http://www.ecoplus.co.at>
2. Building an Innovation Economy in Europe. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 2001.
3. Innovation policy in a knowledge-based economy. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 2000.
4. Андрощук Г.О. Інноваційна політика ЄС: стратегічні напрямки // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Інформація, аналіз, прогноз-стратегічні важелі ефективного державного управління", м. Київ, 29–30 травня 2008 р. – С. 7–16.
5. Андрощук Г. Комерційна реалізація ноу-хау: зарубіжний досвід та вітчизняна практика // Міжнародний форум "Трансфер технологій та інновацій", м. Київ, 20–21 листопада 2008. – С. 90–108.
6. Андрощук Г.О. Инновационная политика Германии: стратегия высоких технологий // Стратегия развития Украины (экономика, социология, право) : науч. журнал. – Вып. 1–2. – К: Книжкове вид-во НАУ, 2009. – С. 302–312.
7. Гесць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
8. www.ukrstat.gov.ua
9. <http://kno.rada.gov.ua>

УДК 339.92

ЕВОЛЮЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Корюп Б.М., аспірант

Київський національний торговельно-економічний університет

Стаття посвячена аналізу розвитку трансграничного сотрудничества. Определены основные этапы его развития и очерчены подходы к определению форм трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, еврорегион, институциональный, кластер.

The article is devoted to the analysis of development of transborder collaboration. The basic forms of transborder collaboration and stages of its development are determined.

Key words: transborder collaboration, euroregion, institutional, cluster.

Постановка проблеми. Транскордонне співробітництво (ТКС) є особливою формою міжнародного співробітництва регіонів, що існувало завжди, активно розвивається протягом останніх десятиріч та, безумовно, розвиватиметься у майбутньому. Транскордонне співробітництво залишатиметься